

OPPIMISVAIKEUDET – PIENI TIETOPAKETTI

Oppimisvaikeuksia voi esiintyä **kaikilla lahjakkuustasoilla**. Niitä arvioidaan olevan eritasoisina noin 20 %:lla väestöstä. Luki-vaikeus on yleinen oppimisvaikeus. Sitä esiintyy eriaistaisena arviolta 6-10 %:lla väestöstä. Ikä ja oppimishaasteet vaikuttavat siihen, miten oppimisvaikeus ilmenee.

Luki-vaikeus on usein perinnöllinen, mutta siihen liittyvät vaikeudet voivat ilmetä samassakin perheessä hyvin erilaisina. Oppimisvaikeus voi olla kapea-alainen (esim. vaikeuksia vain oikeinkirjoituksessa) tai vaikeudet voivat esiintyä samanaikaisesti (esim. lukeminen voi olla hidasta, kirjoittamisessa esiintyä virheitä sekä matematiikka ja vieraat kielet olla vaikeita).

Opiskelijoiden suhtautuminen oppimisvaikeuteensa vaihtelee. Yhä useammin opiskelijat tuovat asian esiin luontevasti ja ovat halukkaita tekemään yhteistyötä ja hyödyntämään erilaisia tukitoimia. On myös niitä, jotka haluavat peitellä vaikeuksiaan. Se on kuitenkin tarpeetonta, sillä nykyisin erilaisista oppimisen ongelmista tiedetään enemmän kuin aiemmin, eikä niiden perusteella ketään syyllistetä tyhmäksi tai laiskaksi.

On muistettava, että oppimisvaikeuksia voivat aiheuttaa muutkin tekijät kuin luki-vaikeus. Motivaatio- ja sitoutumisvaikeudet, keskittymis- ja ajanhallintavaikeudet, kyvyttömyys hyödyntää ryhmää ja/tai opettajaa oppimisen tukena, asenneongelmat, puutteelliset työskentelytaidot jne. ovat esimerkkejä asioista, jotka saattavat vaikeuttaa oppimista ja vaikuttaa oppimistuloksiin luki-vaikeutta enemmän.

Lisätietoa oppimisvaikeuksista

- Niilo Mäki –instituutin verkkosivuilta ja materiaalista
- lukihäiriö.fi
- lukiMat.fi
- oppimisvaikeus.fi
- S2: soppi.jyu.fi/toinen-aste

Luki-vaikeus lukiolaisella

Opiskelijalla on ollut yleensä (mutta ei välttämättä) tuen tarvetta jo alakoulussa, esim. lukemaan oppimisessa ja oikeinkirjoituksessa. Vaikeuksia on voinut esiintyä myös matematiikassa ja vieraissa kielissä. Opiskelija on ehkä joutunut tekemään paljon työtä oppiakseen. Luki-vaikeus ei ole tullut esiin juuri sen vuoksi, että koulu on vaikeuksista huolimatta sujunut. Toisaalta on voinut olla myös niin, että lievät vaikeudet on voitettu ja vasta yläasteen aikana luki-vaikeus on alkanut puskea esiin, kun luettavan määrä on lisääntynyt ja kieli monimutkaistunut. Lukiossa vaikeudet voivat kohdentua tiettyihin oppiaineisiin mm. aineen vaativuuden, pohjatietojen ja oman kiinnostuksen perusteella.

”Suojaava” tekijä eli oppimista helpottava seikka onkin oma **motivaatio ja kiinnostus**. Esim. englanti voi olla helppoa, koska opiskelija kokee sen hyödylliseksi, kuulee sitä ja käyttää kieltä aktiivisesti peleissä tms. Lukihäiriöinen saattaa myös olla – ehkä yllättäen – aktiivinen kirjallisuuden harrastaja. Tästä on monella tapaa hyötyä lukio-opinnoissa, sillä lukuharrastus kehittää kirjallista ilmaisua.

Lukemaan oppimisen vaikeudet ovat voineet johtaa myös siihen, ettei lukeminen ole kiinnostanut. Tästä seuraa helposti kierre, joka johtaa sanavaraston suppeuteen, vaikeuksiin kirjallisessa ilmaisussa ja mahdollisesti myös luetun ymmärtämisessä. Myöskään lukemisessa tarvittava pitkäjänteisyys ei ole päässyt kehittymään.

Heikolla lukutaidolla (lukeminen on hidasta ja epätarkkaa) on yhteys tekstin ymmärtämisen vaikeuteen. Tällöin on syytä hyödyntää korvaavia menetelmiä tiedon omaksumiseen (äänikirjat, av-materiaali). Lukustrategioita ja kykyä olennaisen tiedon hahmottamiseen voi kehittää. Lukemisen työläisyys voi jopa kääntyä eduksi: pääsee irti tiedon toistamisesta ja alkaa ajatella ja yhdistellä asioita. Jos lukunopeutta haluaa kehittää, on sekin mahdollista. Nopeus ei kuitenkaan takaa ymmärtämistä, eikä yksistään hitaus estä sitä.

Osalla lukiolaisia luki-vaikeus on niin vaikea-asteinen, että he tarvitsevat/tarvitsisivat säännöllistä kuntoutusta. Vaikeakaan luki ei kuitenkaan ole opiskelun tai opinnoissa pärjäämisen este. Tästä on paljon näyttöä.

Tekstin tuottamisen vaikeus

Tuottamisen vaikeus on myös yleinen ja yhdistyy usein luki-vaikeuteen:

- Tekstiä voi olla vaikea tuottaa kirjallisesti. Täsmällistä ilmaisua ei löydy välttämättä suullisestikaan (käsitteet eivät ole selkeitä, on sanan löytämisen tai nimeämisen vaikeutta)
- Jäsentämisen vaikeutta, mikä näkyy sekä virketasolla että tekstitasolla (ketjuuntuvat virkkeet, kappalejakojen puute tai asian esittäminen epäloogisessa järjestyksessä)
- Kun opiskelija ei ole harrastanut lukemista, ei ole myöskään malleja hyvästä kirjallisesta ilmaisusta (puhekielisyys yleistä).

Mikäli kirjallinen ilmaisu on työlästä, kannattaa ehdottomasti pyytää ohjausta ja palautetta sekä aineen- että erityisopettajalta. Usein käy niin, että laajemmat kirjalliset työt jäävät rästiin, ja se stressaa ja vie turhaan voimavaroja.

Hahmottamisen vaikeudet ja matematiikka

Matematiikan oppimisvaikeus esiintyy usein hahmottamisen vaikeuksien yhteydessä sekä luki-vaikeuteen liittyen. Luki-vaikeuksista reilut 40 % kokee vaikeuksia myös matematiikassa. Vaikeuksia voi tulla tehtävänannon lukemisessa ja ymmärtämisessä sekä pitkien tehtävänantojen ja ohjeiden muistamisessa. Vaikeus voi ilmetä myös kaavojen soveltamisen vaikeutena, mittayksiköiden käyttämisessä, laskuvaiheiden auki kirjoittamisessa, lukujen oikeinkirjoituksessa sekä avaruudellisessa hahmottamisessa. Lisäksi numeroita saattaa puuttua tai ne voivat vaihtaa paikkaa.

Arjessa hahmottamisen vaikeus näkyy lähinnä vaikeutena käsittää suuntaa ja aikaa sekä muistaa ja ymmärtää pitkiä sanallisia ohjeita. Aikataulujen tekemisestä ja elämän suunnittelemisesta saattaa tulla vaikeaa.

Havainnollistaminen esimerkiksi paperille piirrettyjen kuvioiden tai miellekarttojen muodossa auttaa useimpia. Käsitteen ymmärtämisessä auttaa, jos tajuaa ensin yhteyksiä ja syitä.

Tekstin ymmärtämisen vaikeudesta ja sen taustatekijöistä

Lukemisen tarkoitus on ymmärtäminen. Lukemisen hitaus ei ole välttämättä esteenä ymmärtämiselle. Tärkein seikka, joka vaikeuttaa ymmärtämistä, on opiskelijan puutteelliset tiedot luettavasta asiasta (kun kyse on asiatekstistä). Luettavat asiat eivät yhdisty mihinkään.

Toinen ymmärtämistä vaikeuttava seikka on vääränlainen suhtautuminen tekstiin. Tekstiä ei osata avata, ts. ei nähdä sen rakennetta. Myöskään tekstin antamia vihjeitä ei havaita eikä osata kiinnittää huomiota käsitteisiin tai tärkeisiin sanomiin. Kyky tiivistää tekstin sanoma omin sanoin voi myös puuttua eli ei osata tehdä yhteenvetoja ja päätelmiä.

Lukemalla oppimisen taitoja pitää tietoisesti kehittää. Eri tekstilajit vaativat erilaista lähestymistapaa. Ymmärtävä ote merkitsee myös tekstin ulkopuolelle menemistä, näkökulmien löytämistä, erittelykykyä ja kyseenalaistamista. Mihin tekstissä esiin tuodut asiat kytkeytyvät? Miksi ne ovat merkityksellisiä? Mitä asioita ei tuotu esiin ja miksihän ei? Taitava lukija osaa arvioida paitsi tekstiä, myös sitä, ymmärsikö lukemansa.

Joskus opiskelijat valittavat, että joutuvat lukemaan tekstin useita kertoja ennen kuin ymmärtävät. Näin voi joutua tekemään, eikä asiassa ole mitään kummallista. Lukukerrat voivat vähentyä, jos opiskelija suostuu tekemään tekstistä muistiinpanoja, esim. miellekarttoja. Pyrkimyksestä omaksua teksti sellaisenaan kannattaa ehdottomasti luopua.

Jos lukeminen on työlästä, kannattaa kokeilla äänikirjoja. Niitä voi ladata omalle älylaitteelle ja kuunnella vaikka lenkkeillessä. Celia-kirjaston tunnukset saa kirjastojen yhteyshenkilöiltä.